

Метафизика на спасителния дух (четиво за храбростта на българина)

Награди за офицерите и подофицерите от Флота на НВ за „бойни отличия и заслуги във войната“ (1915 – 1918 г.)

Наистина ли се гордеем, че сме българи, потомци на жилаво и храбро племе? Затова ли се съгласихме на най-високите етажи във властта да се настанят хора, обявили се за спасители и патриоти? Бутилката за духове, в която днес е закътана храбростта на българина, пречупва образа, гледаме я и не знаем истина ли е, или фарс. Но като знаем, че я има, не ни плашат демографски катастрофи и хибридни заплахи, няма шест-пет!

- Трам тара-рам, трам тара-рам - маршируват на 6-ти май по жълтите павета войници в новички униформи, точ в точ като за празник.

То един празник, ама колкото - толкова. След Балканските войни българите са победени, но мисълта за нови битки и реванш не ги е напуснала. С края на Първата световна и поредната национална катастрофа покрусата във войската е повсеместна. Не става въпрос за шепа генерали и полковници, а за въоръжения народ, милион изстрадали войните в окопите и техните близки, понесли лишения и страдания в тила. Клаузите на наложения на България мирен договор са тежки, изчезват флотът и авиацията, армията е на ръба на оцеляването, а тежките репарации, наложени от победителите, стопяват средствата за нейното финансиране.

Наградната система на Царството, инструмент за стимулиране по заслуги за всички слоеве на населението, е истинско откровение. Под егидата на младия цар Борис Трети са предприети стъпки за достойно изпращане в запаса на офицерите, изнесли на плещите си военните тегоби. Казват, че през Средновековието лорд Едикойси, като свършил парите да плаща на рицарите си, измислил медала. Окачвал им по една тенекийка, съпроводена с топли думи и те се гордеели. Нашият цар, освен че бил свършил парите, трябвало да изпроводи по домовете им хиляди кадрови офицери и запасни чиновове, които водени от съзнанието за дълг пред Отечеството, от години упражнявали войната като своя професия. Всеки от тях бил в правото си да получи подобаваща оценка за приноса във военното усилие. Публикуваният наскоро архив показва, че от 10 000 награждавания на офицери с ордени за техните заслуги през Първата световна война, над 90 % са въз основа на заповеди по Министерството на войната от 1921 г. (№ № 355, 46...). Имало и обструкции, Орденият съвет се е произнасял за неправомерни награждания, потърпевши се

обръщали към Орденската комисия, и тя е приемала, или отхвърляла жалбите – също като сега.

Цар Борис Трети заварва в наследство от баща си цар Фердинанд и от княз Александър Батемберг четири вида ордени: първенецът, Военен „За храброст“, Царски „Св. Александър“, даван „по благоволение на Владетеля“, Народни, за военна и за гражданска заслуга и просто ордени, между които е „Св. Св. Кирил и Методий“, който Фердинанд прокара през игленото ухо на Конституцията, за да стане инсигния на династията му. Едва ли е имало и петдесет души в Царството, които да могат да се оправят с всичките орденски названия, степени, класове, обикновени и военни ленти, кръстосани мечове „отгоре“ или „по средата“, с диаманти, с или без корони, кръстове и знаци, и прочия. Най-разпознаваем и почитан бил Военният орден „За храброст“ и знакът към него „Войнишки кръст“, по същество медал, който по времето на Батемберг се е наричал „Солдатски кръст“. Макар че, който е чел предишни материали в е-„Морски вестник“ по темата, се е уверил каква какафония с названията е имало в главите на полковите писари, оформящи наградните заповеди за „долните чинове“.

През Втората световна война на Борис Трети едва ли му е било до ордени, макар че при всяко свое посещение в Германия носел по един куфар от тях. След безвременната му смърт високите награди се давали от името на малолетния му наследник, включително до края на войната след 9-ти септември 1944 г., а „народната власт“ проявила инициатива преди референдума за република да учреди още един народен орден – „На труда“. В публикации, касаещи житието на Военния орден „За храброст“ в републиканския период можем да прочетем, че е прекратил съществуването си през 1945 г. Истината е, че формално остава действащ в автентичния си вид още няколко години. През м. май 1947 г. назначена от Министерския съвет комисия предлага от монархическата наградна

система да останат само пет отличия, включително и орденът „За храброст“. През юли същата година е издадено нарочно постановление, от всички знаци да бъдат премахнати вензелите, короните и други „стари“ символи, а наградените да си запазят правото да ги носят и за в бъдеще. Йезуитщина, би казал всеки, можем ли да си представим как ще изглежда Военният орден без вензели и „стари“ символи?

С указ на Народното събрание от м. юни 1948 г., отменящ всички актове на народната власт за наградната система в НРБ, е оставен единствено орденът „За храброст“. Той оцелява и при следващия указ от 1950 г., като с променен външен вид и само с три степени продължава да се връчва на военни лица за извършен от тях подвиг.

Княз Александър го е реконструирал, Фердинанд – също, относно степените и класовете му. Добавяни са нови степени на знака Войнишки кръст, променяли се вензели, вписвани са надписи за години на присъждане, промяна имало и в размерите на знаците, по диагонал и цвят. Прави ли го новата промяна субект от „социалистическата система за духовно стимулиране“, с какъвто аргумент през 1991 г. е отменен заедно с другите отличия? Решава го Великото народно събрание, депутатите, които припираха как да останат по-дълго на коня и с какви несвойствени работи да се заемат, та бяха опрели да променят и наградната ни система.

И дойде 2003 г., когато със Закон за ордени и медалите всички грешки щяха да бъдат поправени, а всички празноти - запълнени с ново съдържание и смисъл. „Да, ама не“, познавачи, ангажирани професионално с материята твърдят, че в проекта за закон първоначално отличие „За храброст“ изобщо не било предвидено, защото, то се знае, война нямало да има. Бедни Военен орден и военна храброст, защо не си останяхте извън новия тур на кандидатите за слава, сигурно така щеше да е по-лесно да бъдете реабилитирани!

Позитивно мислещи се опитаха да прикрият лапсуса, особено като започнаха да раздават направо първата му степен на спасители в студени води, досущ като едновременно скромна награда „За спасяване на погиваещи“. Журналистът Спирдон Спирдонов компромисно написа, че с новия закон сме се сдобили с два ордена „За храброст“: за военнослужещите „с мечове“ и „без мечове“ за целокупното гражданство. Нонсенс, защото и автентичният „За храброст“ се е връчвал „без мечове“, на военни и граждански лица съобразно заслугите им.

Миналата година бившият военен журналист Любомир Денов, за когото научихме, че вече е медиен съветник в Министерството на отбраната, в статия за в. „24 часа“ разпъна на кръст практиката след приемането на Закона за ордените през 2003 г., а и преди това, говори и за орденската девалвация. Да ме прощава, ама за Военния орден се е плъзнал по нанадолното както някои „каки“, които се пробват да коментират военната тема. Според конституцията орден и медали можела да раздава само държавата, но за „наградни знаци“ пречки нямало никакви и Министерството на отбраната се запретнало да твори. Знакът „За заслуги към МО“ бил чудно красив (макар че „министерството“ е „орган“, а там едни хора заслужиха почит и признание с други органи). Знакът „Св. Георги“ бил „почетен“, за разлика от другите и кой може да те почете с него, освен министъра? Като си помисля за кого може да става дума - голяма почит, няма що. А лорд Едикойси като едното нищо може да си поиска патентно право за дрънкулките.

Господин Денов е написал, че по време на войните 12 000 ордена „са раздавани“ на офицерите. Освен това, за „войнишките орден“ нямало статистика, защото нямало как. Имало войници с по шест ордена, че и с осем, а документирано било доказано, че 30 души са имали по четири. Даже имало случаи, когато полковият командир е свалял от гърдите си своя орден и го окачвал на гърдите на отличилия се.

Много екшън филми гледаме, май. Защото първо, войниците са нямали право на ордена на командира си, Войнишкият кръст е изключително почетна награда, но е със статут на медал, „знак на ордена“. Полковият командир пък е нямал такъв, който да снесе и да раздава на героите. По статут на него не му се полага награда, определена за долните чинове. За награждаването на офицерите е трябвало да се произнесе Орденски съвет или Орденска комисия. Вярно е, че през войните войници са били награждавани и с орден, например с шеста степен на Орден за военна заслуга, „на военна лента“, както и със златни, сребърни и бронзови медали за заслуга, с или без корона.

Знаците са били изработвани в чужбина, едва по-късно – от български фирми, предоставяни са на частите с лимит, отчитан е „разходът“, макар че и изключения сигурно е имало, но все пак – изключения. А за недоразуменията при изписването на Войнишките кръстове в наградните списъци като „Орден за храброст“ отговорност носят писарите и полковите адютанти.

В статията на медийния съветник е подадена информация за групови награждавания със социалистическия орден „За храброст“ на 25 войника от Кресна, на флотския герой Димитър Атанасов Димитров, който „спаси кораб, натоварен със снаряди“. Не бива така, не може да се пише на ангро за куража на войника. През 50-те години има награждавания „За храброст“ на граничари, всичките „посмъртно“. Димитър Димитров през 1965 г., също посмъртно, е удостоен с орден „Георги Димитров“ и звание „Герой“, години по-късно с орден „За храброст“, трета степен е награден друг военен моряк, Стефан Михалев Димитров. Ако и другата информация на журналиста е толкова коректна...

Старшина I степен Димитър Атанасов Димитров посмъртно е награден с орден „Г. Димитров“ и е удостоен със званието „Герой на социалистическия труд“. Не е награждаван с орден „За храброст“, както твърди Л. Денов.

Всички наградени с ордена „За храброст“ граничари през 50-те години са загинали при изпълнение на служебния си дълг.

Извлечение от Указа на НС от 1950 г., касаещ ордена „За храброст“:

Чл.32.(1) С орден „За храброст“ се награждават военнотружещи от въоръжените сили, приравнени към тях и граждани, които във време на война са проявили особена храброст, мъжество и себеотрицание, и с героичните си дела са допринесли за успеха на военните действия.

С този орден се награждават и военнослужещи, които в мирно време са извършили героични подвизи, свързани с отбраната и сигурността на страната.

.....

(3) Орденът има три степени: първа, втора и трета.

Получи се тежък за четене и нелицеприятен материал. Какво ме е прихванало да се занимавам с дух, хубаво са го затворили, на мен какво ми е работа да рушкам стари кокали! Война все едно няма да има, армията ни е наред, малка, но носи на бой, имаме си съюзници, бойната подготовка на силите за хибридни заплахи върви по план, гешефтите с военните доставки и кетъринга са поносими, генералите са на почит, добре се харчат за политическа кариера, нацията ни се топи в темпо и скоро само историците (чуждите) ще се интересуват от темата. Няма да е лошо да вземем да го махнем и този празник на храбростта, колко други хубави поводи за празнуване имаме.

Всички войни, които е водила България, са за национално обединение, но на това е сложен кръст, времената вече са други. От голямото добрутро във войската, кой откъде мине, все за лидерство говори. И наистина, от висшия клир на държавата генерали и полковници са Президентът, Премиерът, босът на МВР-то, здравният министър, шефове на комисии в Народното събрание, депутати, имат представителство в парламентарните групи, а Министърът на войната е Войвода. Повече са били само след Деветнайстомайския преврат. Затова духът на народната храброст предпочита да си кротува. Нашите храбри бащи и дядовци са воювали не за награди, постове и слава, а със страх от смъртта, с тежки мисли за семействата си, за децата си, за земята си. За тази наша земя са се жертвали, но и това вече е клише - не по тяхна вина.

Вече съм ви досадил изрядно, затова за последно се обръщам към всички, които имат уши да чуят - помогнете да се възстанови Военният орден „За храброст“, да се завърне легитимно на пиедестала, на който националната ни история го е поставила! В народната памет той никога не е отменян. Новият му вариант, заместителят, е формено менте. Около него никога няма да се въздигнат Орденска дума, Войнишки кръст, Общество и Ценности. Нека заедно да решим, че това е наш синовен дълг, нищо че звучи трафаретно! Дали ще ме чуят съюзите от запаса, сдружението „За честа на пагона“, ПАН-овете, възпитаниците на военните на НВ Царя и на

НВ Народа училища, русофилите и поклонниците на генерал Маршал, Конфедерациите, наследниците, помнещите, патриотите, генералитетът, военно-академичната общност, чиновете под знамената, нечленуващите чиновете от резерва и запаса. Нищо, че няма да ви наградят с него и за в бъдеще, или че никой повече няма да бъде награждаван!

Изпотрепахме се да търсим гроба на Левски, който няма нужда от гроб, защото за българина е безсмъртен. Нашият случай е различен, духът, затворен в бутилката, трябва да бъде освободен, за да ни има и в бъдеще. Това не е непременно условие да ни има, просто условие – да ни има. За да има кой и след сто години да знае кой е Левски.

Янчо БАКАЛОВ

P.S.

Имаме дълг пред тях, да не профанизираме светлото им родолюбие.

Асен Константинов Тошев (достигнал до звание контраадмирал)

длъжност: младши офицер, подводник

награден с: Военен орден „За храброст“, IV ст., 2 кл.

заповед и година на награждаване/промяна на наградата: 1918 г.; зап. № 355/1921 г. по Министерството на войната

мотиви за награждаване: за бойни отличия и заслуги във войната
ДВИА, ф. 40, оп. 1, а.е. 452, л. 392; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 265-266

Борис Константинов Стателов (капитан I ранг)

длъжност: началник-щаб на Черноморската част

награден с: Военен орден „За храброст“, IV ст., 2 кл.

заповед и година на награждаване/промяна на наградата: 1918 г.; зап. № 355/1921 г. по Министерството на войната

мотиви за награждаване: за бойни отличия и заслуги във войната
ДВИА, ф. 40, оп. 1, а.е. 452, л. 392; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 264-265

Георги Петров Купов (капитан I ранг)

длъжност: началник-щаб (на Флота)

награден с: Орден „Св. Александър“, IV ст., с мечове в средата

заповед и година на награждаване/промяна на наградата: 1918 г.; зап. № 355/1921 г. по Министерството на войната

мотиви за награждаване: за бойни отличия и заслуги във войната
ДВИА, ф. 40, оп. 1, а.е. 452, л. 392; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 264-265

Димитър Добрев Добрев (капитан I ранг)

длъжност: командир на отряд миноносци

част: Флот

награден с: Войнишки кръст „За храброст“ IV степен; Военен орден „За храброст“, III ст., II клас

година на награждаване/промяна на наградата: 1885, 1912 г.

мотиви за награждаване: за участието му в Сръбско-българската война; Капитан I ранг Добрев има най-старшия орден измежду моряците - трета степен. През 2012 г. с Указ № 454 на президента на Република България капитан I ранг Димитър Добрев е награден посмъртно с орден „Стара планина“ I степен с мечове „за изключително големите му заслуги към страната при планирането и осъществяването на военните операции през Балканската война и за проявеното новаторство и военно майсторство“. Орденът се съхранява във Военноморския музей – Варна.

Иван Петров Вариклечков (достигнал до звание контраадмирал)

длъжност: командир на подводница

награден с: Орден „Св. Александър“, V ст., с мечове в средата; Орден „Св. Александър“, IV ст., с мечове в средата

заповед и година на награждаване/промяна на наградата: 1918 г.; зап. № 355/1921 г. по Министерството на войната
мотиви за награждаване: за бойни отличия и заслуги във войната
ДВИА, ф. 40, оп. 1, а.е. 452, л. 392; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 265-266

Йосиф Вилхелм Щрасер

длъжност: механик 1-ви кл. в Черноморската част
награден с: Народен орден „За военна заслуга“, V ст., на военна лента, с корона
заповед и година на награждаване/промяна на наградата: зап. № 1719/1919 г. по Действащата армия
мотиви за награждаване: за заслуги във войната
ДВИА, ф. 40, оп. 2, а.е. 789, л. 397; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 10-11

Костадин Илиев Стоянов

чин: фелдфебел
награден с: Сребърен медал „За заслуга“, без корона, на военна лента
заповед и година на награждаване/промяна на наградата: зап. № 3/1917 г. по Флота
мотиви за награждаване: за отличия и заслуги през войната
ДВИА, ф. 40, оп. 1, а.е. 101, л. 629

Лазар Драганов Драганов (достигнал до звание капитан I ранг)
длъжност: началник на Беломорската част
награден с: Народен орден „За военна заслуга“, IV ст., с военно отличие; Военен орден „За храброст“, IV ст., 1 кл.
заповед и година на награждаване/промяна на наградата: зап. №№ 355, 464/1921 г. по Министерството на войната
мотиви за награждаване: за отличия и заслуги през втория и третия период на войната
ДВИА, ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 147-148; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 77-78

Никола Илиев Тодоров (достигнал до звание капитан II ранг)

длъжност: командир на група миноносци, началник на Дунавската част

награден с: Военен орден „За храброст“, IV ст., 2 кл.; Военен орден „За храброст“, IV ст., 1 кл.

заповед и година на награждаване/промяна на наградата: зап. № 355/1921 г. по Министерството на войната; зап. № 464/1921 г. по Министерството на войната

мотиви за награждаване: за отличия и заслуги през третия период на войната

ДВИА, ф. 40, оп. 1, а.е. 452, л. 392; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 264-265; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 77-78

Никола Костов Стефанов

чин: младши подофицер

част: Флот

награден с: Народен орден „За военна заслуга“, VI ст., на военна лента

заповед и година на награждаване/промяна на наградата: зап. № 3/1917 г. по Флота

мотиви за награждаване: за отличия и заслуги през войната

ДВИА, ф. 40, оп. 1, а.е. 101, л. 629

Петър Цоков Хаджифилчев

длъжност: временен командир на 24 см брегова батарея

част: Артилерийска брегова отбрана, Флот

награден с: Орден „За заслуга“, на военна лента

заповед и година на награждаване/промяна на наградата: зап. № 355/1921 г. по Министерството на войната

мотиви за награждаване: за бойни отличия и заслуги във войната

ДВИА, ф. 40, оп. 1, а.е. 452, л. 77; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 267-268

Рашко Русев Серафимов (достигнал до звание капитан I ранг)

длъжност: началник на неподвижна отбрана

награден с: Военен орден „За храброст“, IV ст., 2 кл.

заповед и година на награждаване/промяна на наградата: зап. № 355/1921 г. по Министерството на войната

мотиви за награждаване: за бойни отличия и заслуги във войната
ДВИА, ф. 40, оп. 1, а.е. 452, л. 392; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 264-265

Русан Стойчев Колев

длъжност: лоцман 3-ти кл. на параход „Оряхово“

награден с: Народен орден „За военна заслуга“, V ст., на военна лента;
Народен орден „За военна заслуга“, V ст., на военна лента

заповед и година на награждаване/промяна на наградата: зап. № 1719/1919 г. по Действащата армия; зап. № 462/1921 г. по Министерството на войната

мотиви за награждаване: за заслуги във войната
ДВИА, ф. 40, оп. 2, а.е. 789, л. 397; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 11

**Сава Николов Иванов (достигнал до звание
контраадмирал)**

длъжност: авиатор

част: Флот

награден с: Народен орден „За военна заслуга“, V ст., на военна лента

заповед и година на награждаване/промяна на наградата: зап. № 355/1921 г. по Министерството на войната

мотиви за награждаване: за бойни отличия и заслуги във войната
ДВИА, ф. 40, оп. 1, а.е. 452, л. 392; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 265-266

**Сава Стефанов Стефанов (достигнал до звание
контраадмирал)**

длъжност: командир на портова рота

награден с: Военен орден „За храброст“, IV ст., 2 кл.

заповед и година на награждаване/промяна на наградата: зап. № 355/1921 г. по Министерството на войната

мотиви за награждаване: за бойни отличия и заслуги във войната
ДВИА, ф. 40, оп. 1, а.е. 452, л. 392; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 264-265

Страшимир Георгиев Асенов

длъжност: командир на портово капитанство

награден с: Народен орден „За военна заслуга“, V ст., на военна лента, с корона

заповед и година на награждаване/промяна на наградата: зап. № 355/1921 г. по Министерството на войната

мотиви за награждаване: за бойни отличия и заслуги във войната
ДВИА, ф. 40, оп. 1, а.е. 452, л. 392; ф. 1, оп. 4, а.е. 2, л. 264-265

P.S.

Чак свят ми се зави, от толкова напразен идеализъм. Или както беше казал един турчин на дядо поп Минчо от Старозагорско, „Язык ти за пеенето!“